

Kodály, a gondolkodó ember

2009 május 06. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [1](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Kodály Zoltán ama felettebb ritka alkotóművészek közé tartozik, akik emberi vonásaikat nem kényszerülnek műveik mögé rejteni, éppen ellenkezőleg: emberi nagyságuk fényelzi azokat!

Mint az igazságot személyükben hordozó, hiteles embereknek, neki sem volt méltatlan támadásoktól,

megrázkódtatásuktól mentes az élete egyik politikai rendszerben sem.

A kisstílű, a lealjasító, kancsal irigység és a mindenkori hatalom támadásai igen sok bosszúságot okoztak. Minderről az 1989-ben a Szépirodalmi Könyvkiadó gondozásában Budapesten megjelent, hézagpótló jellegű kötet lapjait forgatva értesülhet az olvasó. E kötetben a kiadó egy már régóta aktuális igénynek tett eleget: a magyar olvasó elé tárva Kodálynak, az embernek személyes feljegyzéseit, sokszor csak hézagosan lejegyzett gondolatait az őt foglalkoztató dolgokról, eseményekről, melyeket igen gyakran az éppen nála lévő fecciken, koncertjegyeken, meghívókon stb. rögzített. (Kodály Zoltán: Közélet, vallomások, zeneélet).

Egy rokonszenves, a tisztánlátás súlyával terhes – ezért sokak számára elviselhetetlen – emberi-gondolkodói személyiség bontakozik ki e könyv lapjain. Egy olyan magyar emberé, aki személyes vágyait, érdekeit hazája, nemzete boldogulásának víziója alá rendeli, egy olyan látomás alá, melyből szinte magányos gigászi munkája által valóság lett: a 24. órában a magyarság saját és senki máséval össze nem téveszthető zenei anyanyelvének megmentése, följegyzése; egy sajátosan magyar zeneoktatási módszer kidolgozása, halhatatlan zeneművek szerzése, a magyar egyházzene példátlan méretű gazdagítása. Az ő esetében nem marad pusztán a közfelfogtatás a gondolat, ahogy ő maga írja: „Ne fogjunk erőnkön felüli vállalkozásba. De ne becsüljük alá erőnket. Amire képesek vagyunk: tegyük meg, mert a nem foglalkoztatott erő elorvad. Legyünk magyarok olyan értelemben, mint történelmünk legjobbjai.”

E cikk tárgya azonban elsősorban nem a zenész Kodály. Zenei munkásságáról könyvtárnyi anyagot írtak már össze. Én a maga korában éberrel jelenlévő emberre voltam kíváncsi, aki több témában a ma emberének is elgondolkodtató üzenetekkel bír.

Az egypárti, kommunista önkény beköszöntésének idején Kodály, zenei és emberi tekintélyének köszönhetően, már monolitiként magasodik a bértollnokok és megbízóik mocsári fülleddségének fullasztó légköre fölé. A kiválóságot elterelni nem képes, gyorstalpalt csúcselék és a kommunizmus évtizedei alatt az érvényesülés szolgálatában divattá vált hazaárulás vigécei vele sem tettek kivételt: a mélyen keresztény beállítottságú és nem csak külsőségeiben magyar és nemzeti zeneszerzőt sok piszkálódás, sérelem éri. Nem csoda, ha magánfeljegyzéseiben így vélekedik a hatalmat bitorlókról és rendszerükről: „Hogy a magyar-ság megszeresse a szocializmust, előbb a szocializmusnak kell jobban megszeretni a magyarságot.” (1949.) Majd: „Vagy leállítja a párt a kutyaugatást, vagy kivándorló útlevelet kérek, hátralévő kevés napom olyan országban élem le, ahol megbecsülnek és nem háborgatnak méltatlan és aljas támadásokkal” (1957.) A továbbiakban: „...fasiszta banda, szét kell ütni. – Ülnek a fellegvárban, nem tudják mit érez, gondol a nép, melynek nevében uralkodnak. Ez a módszer állandósítja októbert, ahelyett, hogy eltörölné... A bika, ha nyugtában folyton piszkálják, végre felugrik, és döf, akit lát.” (1957.) Majd ismét: „Kontárookra bízta az ország kormányzását. Mohácsi Kombinát, földalatti vasút, tönkretett bortermelés stb. Rajkék kivégzése, majd exhumálása, dísztemetés. Senki és semmi a kommunizmus ügyének nem ártott annyit, mint a párt egyre változó képviselői. Erőszak, hazugság: e kettőt a magyar nem bírja.” (1960.) És ismét: „A kommunizmus eszméinek legnagyobb ellensége a párt, azokat tette ellenséggé, akikre leginkább támaszkodhatott volna. Még élnek a parasztok fiai, akiket Szamuely felakasztott.”

Ugyanebben a témában egy ma is időszerű anekdotát jegyzett fel 1962-ben: „Két-három elkelő pártfunkcionárius egy pásztorfiú mellett megállította az autót egy kis közvélemény-kutatás végett. Kérdezték, ugye most mégis más, mint a régi urak alatt? Gondolkozott, végül: hát – most maguk az urak!” Így szólnak egy ember meglátásai, akit sem az elismerés, sem a siker meg nem szédített, s akin a brutális terror évtizedei alatt sem vett erő a rettegés.

A Védáknak (India Szentkönyve) a Pándava-fivérekről szóló történetéből megtudhatjuk, amit amúgy is lépten-nyomon tapasztalunk, hogy az emberre az a legjellemzőbb, hogy semmiből sem tanul. Sem a történelemből (magistra vitae), sem saját kudarcaiból: újra és újra elköveti az ősei hibáit, egyre nagyobb szakértelemmel „fejlesztve” tovább. Ez az oka annak, hogyha valaki arra hivatott, hogy kimondja az igazságot, ítéletének hitele minden időben nemzedékről-nemzedékre megmarad.

Érdeemes földélni, hogyan vélekedik Kodály országunk egyik nemzeti kisebbségéről, a zsidóságról, a zsidó-magyar problematikának különböző aspektusairól, mely napjainkig nem oldódott fel, annak ellenére sem, hogy ezt sokan érdeklődően vagy anélkül tagadják. Az alábbiakban idézett gondolatok tükrében kiderül, hogy – bár ezt egyes zsidók többször hangoztatták, mint pl. Werner Leó – Kodály nem volt antiszemita. Az antiszemita faj-vérségi alapállásból utálja a zsidót, s gyűlölete minden egyes, a héber etnikumhoz tartozó egyedre kiterjed. Kodály a sajátosan zsidó mezbe öltözött emberi gyarlóságokat állítja csak pellengérré, a dicsérettel sem marad azonban adós, már ahol erre mód nyílik.

Elgondolkodtató, amit a politikai hatalom után kapkodó zsidó polgártársainak taktikájáról ír skiccszerűen: „Zsidó. Első ember a király után. József Egyiptomban. Sándor Pál: wir werden im Hintergrund (= mi háttérben leszünk), elöl egy régi magyar minden megyében”. Gondoljunk csak az SZDSZ-re és magyar származású belügyminiszterükre, Kuncze Gáborra.

Újabb idézet: „Zsidó sohasem tud azonosulni a szállásadó néppel, mindig vendég marad.” Továbbá mintegy intésül adja tudtunkra: „Faji összetartás: a zsidóság ereje. Nem szidni, hanem követni kellene addig a határig, amin túl az igazsággal ütközik. Érdekes, amit szinte rokonszenvtől f?tve ír: „A 20 éven aluli zsidók ártatlansága, meleg szíve és sok gyermeki bája: ezt kellene valahogy konzerválni a 20 éven felülieknek is. Ebből lehetne m?vészet. De tán csak ebből. És tán leghamarabb Magyarországon. Úgy látszik, kevés alkalmasabb talaja van most a zsidóknak.”

Majd mind a vendég népet, mind hazai szállásadóit ostromozva: „Amint a legigazabb antiszemita a zsidók közül kerülnek ki, rájuk lehet bízni a faj megjavítását. Nem keresztelkedés, asszimiláció, hanem belső felszabaduláson való szüntelen munka – miután a külső megvan – segíthet csak a zsidókon... Ha már lesz elég becsületes zsidó, nyugodtan rájuk bízhatni a harcot a többi, a nyavalyás és ártalmas zsidó ellen annál inkább, mert a becsületes magyaroknak elég dolga a hitvány magyarok ellen megállni.”

Mint a magyar valóság iránti érzékeny hazafi, ? sem ignorálhatta a zsidóság Magyarországon kifejtett ambivalens tevékenységét, mely napjainkban egyre aggasztóbb méreteket ölt, hisz „növeli, ki elfödi a bajt.”

Saját nemzetének s a hazai viszonyoknak jó ismer?jeként félt?-szeret?-korholó hévvel ostromozza népét. A majd 50 évnyi szünet után ma újra formálódó pénzarisztokrácia számára is van Kodálynak megfontolandó gondolata. A kár csak az, hogy tapasztalatom szerint a címzettek java része aligha fogékony, aminek oka az alacsony tudatszint. „Régen a születés, szellem és pénz arisztokráciája egy volt. Akkor volt arisztokrata kultúra. Ma rendesen mindegyik külön. Aki egyikhez tartozik, nem tartozik a másikhoz. Innét a sok diszharmónia. Régi m?dalaink ez arisztokrata kultúra maradványai.”

„Felső tízezer: elfásult, jóllakott lelkek. (Zsíros kis szívek) A szegények kincse: elhasználatlan frissesség, fogékonyosság. Ahol még az a hit nincs meg, hogy pénzen mindent meg lehet szerezni, ott még értékelik a pénzen megvehetetlen értékeket.”

Fél?, hogy a következő kodályi diagnózis mindmáig érvényes: „Olyan országban, ahol a legjobb, legigazabb törekvést támadták mindig, ahol sárral dobáltak mindenkit, aki jót akart, ahol meggyanúsítottak egy Széchenyit, s ahol hazaárulónak bélyegeztek egy Székely Gyulát, ott valóban megtiszteltetés számba megy az ilyesmi, és inkább az ünnepeltetés a gyanús.”

Másutt figyelmeztetve óv mindazoktól, „akiknek szája ugyan tele van a hazával, de tetteikben saját kis érdekeiken felül nem emelkedtek soha.”

Ismét másutt ugyanazt a kérdést feszegeti, amelyre ?el?tte Babits Mihály a „Mi a magyar?” című remekmű? tanulmányában hasonlóképpen válaszol: „Általában a kultúrának az a sajátossága, hogy mindig újra meg kell tanulni. Pénzt, vagyont lehet örökölni, m?veltséget nem. Napirenden vannak a példák, hogy m?velt emberek gyermekei tanulatlan fajankók maradnak... Mindenki annyira m?velt és magyar, amennyire meg tudta szerezni. Csak szerzett m?veltség van, szerzett magyarság! Születés legfőljebb kisebb-nagyobb diszpozíciót nyújt... Éppen mert nem faj a magyarság, hanem kultúra, csakis szerezhető. Tényez?i: 1. nyelv, 2. zene, m?vészet, 3. történelmi életformák, államgondolat, katonai szervezet: Morális alapja: mindezekért való áldozatkészség.”

Sokak számára úgy t?nt, mintha Kodály a moszkovita hatalommal kollaborált volna. A fennálló hatalom ugyan, látván nemzetközi elismertségét és személyiségének roppant súlyát, szívesen kisajátította volna, s igyekezett ilyen tényben feltüntetni. ? azonban csak addig volt hajlandó együttm?ködni, ameddig h?n szeretett nemzete érdekei ezt megengedték. Lelke mélyén mindvégig szabad maradt, személyiségének szuverenitását semmi szín alatt nem adta föl. Mindvégig tisztában volt a magyarság kulturális túlélésében játszott küldetésének súlyával, mely fölismerés haláláig szülőföldjéhez kötötte. Hajtsunk hát fejet el?tte! Hozzá mérhető ember kettő vagy három ha születik egy évszázadban e Kárpátoktól övezett magyar öldön.

Lajdi Péter

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD A trianoni gyalázaatról tabumentesen

„Egy film amelyet minden
magyarnak látnia kell”

Ajánló
